

Esiselvitys nykyisestä toimintaympäristöstä ja mahdollisuuksista hyödyntää kompensaatiota eri keinoilla ja kohteissa

Gaia Consulting Oy ja Pellervon taloustutkimus PTT

Työn tausta ja tavoitteet

Esiselvityksen tavoitteena oli nopeasti selvittää kompensaatiomahdollisuuksia kattavasti ja monipuolisesti muodostaen kansallisen yleiskuvan MMM:n hallinnonalan näkökulmasta ja erityisesti tunnistaa: 1) Tärkeimmät etenemislinjat hallinnollisia toimenpiteitä varten (säädosmuutokset, viranomaisohjeistukset, koulutus, neuvottelut), 2) Tarpeita mahdollisiin tarkempiin selvityksiin tai tutkimushankkeisiin ja 3) Mahdollisuuksia uusiin käytännön kokeiluihin.

Työn toteuttivat asiantuntijatyönä Gaia Consulting Oy ja Pellervon taloustutkimus PTT. Esiselvitystä tukivat haastattelut mm. viranomaisten, ministeriöiden, yritysten ja kansalaisjärjestöjen kanssa, metsäalan ministeritapaaminen sekä ohjausryhmäkokoukset maa- ja metsätalousministeriön edustajien kanssa. Osa haastatteluista ja tarkastelusta tehtiin kolmen teeman kautta, joita olivat 1) Vesi ja kala, 2) Ruoka ja ravinteet ja 3) Metsä ja riista. Etenemispolkujen tunnistaminen ja kuvaaminen toteutettiin maa- ja metsätalousministeriössä esiselvitystä ohjaavan ryhmän kanssa.

Tiivistelmä esiselvityksen havainnoista

Kompensaatio ei Suomessa ole käsitteenä selkeä, yksiselitteinen tai omaksuttu. Tämän vuoksi tarvitaan suomenkielistä ja kansalliseen keskusteluun sopivaa käsitteistöä, koulutusta sekä yhteisiä pelisääntöjä. Muitakin korvaavia toimia voi toteuttaa, mutta kompensaation lähtökohtana on mitigaatiohierarkia. Mitigaatiohierarkian perustana on kompensaatiotoimien käyttäminen vasta haittojen välttämisen, haittojen vähentämisen ja ennallistamistoimenpiteiden jälkeen.

Kompensaatio luo uusia mahdollisuuksia sekä liiketoiminnalle että luonnonsuojelulle ja sen sovellusaloja ovat esimerkiksi ekosysteemipalvelut, ravinteet, ilmasto ja biodiversiteetti. Eri toimialoilla jo käytössä olevia toimenpiteitä voitaisiin mahdollisesti kohdistaa uudella tavoin ja liittää selkeämmin kompensaatioviitekehukseen. Näin voitaisiin luoda uusia liiketoimintamahdollisuuksia sekä lisätä toimenpiteiden vaikuttavuutta.

Eri sektorit voivat toimia palveluiden myyjinä, ostajina tai sisäisen kompensoinnin alustoina. Kompensaation käyttäminen voi myös mahdollistaa kompensaation ostajan liiketoiminnan tai sen laajentumisen joko lakisääteisten vaatimusten tai sosiaalisen hyväksyttävyyden ja sitä kautta lupaprosessien sujuvoittamisen kautta. Markkinoiden kehittymistä voidaan edesauttaa ja sovellustapoja ohjata tai rajata. Toisaalta on muistettava, että sääntely ei välttämättä tarkoita pakollista kompensaatiota eikä se tee vapaaehtoisesta toiminnasta mahdotonta, vaan se voi selkeyttää tilannetta ja kannustaa erilaisiin toimiin.

Esiselvitys nykyisestä toimintaympäristöstä ja mahdollisuuksista hyödyntää kompensaatiota eri keinoilla ja kohteissa

Gaia Consulting Oy ja Pellervon taloustutkimus PTT

Teemakohtaiset havainnot: Vesi ja kalat

Nykyinen lainsäädäntö, ohjeistukset ja käytännöt tunnistavat kompensaation kaltaisia toimenpiteitä, mutta niiden soveltamista voitaisiin kehittää. Esimerkiksi kalatalousvelvoitteita voisi hyödyntää tehokkaammin ja mahdollisesti hyödyntää selkeämmin kompensaationäkökulmasta.

Viranomaisten neuvonta ja valvonta on kompensaatiokysymyksissä avainasemassa. Lupaviranomaisille kompensaatio voi olla uusi sääntelytyökalu ja sen käytettävyyteen ja soveltamiseen tarvitaan yhteisiä suuntaviivoja.

Vapaaehtoisuus on lähtökohtaisesti hyvä, mutta ei välttämättä aina riittävä toiminnan edistämiseksi. Rakennetun ympäristön ja hulevesien hallinnan osalta tilanne oletettavasti etenee omalla painollaan, mutta esim. kalankasvatuksessa kompensaation linkitys luvitukseen vaatisi selkeyttämistä.

Teemakohtaiset havainnot: Ruoka ja ravinteet

Kompensaatio nähdään mahdollisuutena uusiin liiketoimintamalleihin ja toimialojen rajoja ylittävään toimintaan. Maatalousyrittäjät toteuttavat maatalousluontoa parantavia toimenpiteitä nykyisen tukijärjestelmän puitteissa. Samankaltaisia toimenpiteitä voitaisiin tarjota myös muille sektoreille kompensaatiopalveluna.

Kompensaatiota voisi olla myös maataloussektorin sisällä, mutta se ei saisi rasittaa toimialaa. Esimerkiksi ravinnekuormituksen kompensointia voisi tehdä naapuritilalla vaikka suojakaistojen muodossa tai toiminnan kasvihuonekaasupäästöjen kompensointia omien metsien hiilensidontaa maksimoivan kasvatuksen kautta.

EU:n maataloustukipolitiikka vaikuttaa vahvasti siihen, miten Suomessa toimitaan ja mitä on mahdollista kehittää. Osin nähdään, että EU-tukipolitiikka ja kompensaatio mahdollisesti sulkevat toisensa pois tai ovat ristiriidassa keskenään. Tämä olisi avattava ennen kuin asia voi edetä. Toisaalta olemassa olevien rakenteiden kautta voitaisiin kanavoida myös yksityistä rahaa vapaaehtoisen kompensaation järjestelmistä.

Teemakohtaiset havainnot: Metsä ja riista

Metsät nähdään erityisesti kompensaation mahdollistajana. Metsänomistajat voivat tuottaa metsissään erityisiä luontoarvoja tai ekosysteemipalveluita ja myydä niitä muille sektoreille (esim. rakentaminen, liikenne, kaivostoiminta), jotka korvaavat niillä toimintansa haittoja.

Kompensaatio tarjoaa mahdollisuuksia uuteen liiketoimintaan ja luonnonsuojeluun. Se voisi olla lisärahoituskeino luonnonsuojelulle ja luontoarvojen hoidolle (mm. METSO-kohteet, ennallistaminen) ja se nähdään mahdollisuutena parantaa luonnonsuojelun vaikuttavuutta. Kompensaatiopankkitoiminnan luominen voisi mahdollistaa suurienkin alueiden suojelun, mikä voisi olla ekologisesti parempi ratkaisu kuin pirstaloituneet alueet. Vaikka metsät Suomessa nähdään erityisesti kompensaation mahdollistajina, on varauduttava myös siihen, että EU-tasolla herää kysymys metsäsektorin omien toimien kompensoinnista.

Riistataloudessa nykyisiä toimia voitaisiin keskittää tai suunnata uudelleen tai pohtia uusia malleja kompensaationäkökulmasta liittyen esimerkiksi riistankaatoon myönnettäviin lupiin tai metsästysoikeuksien määrittämiseen.

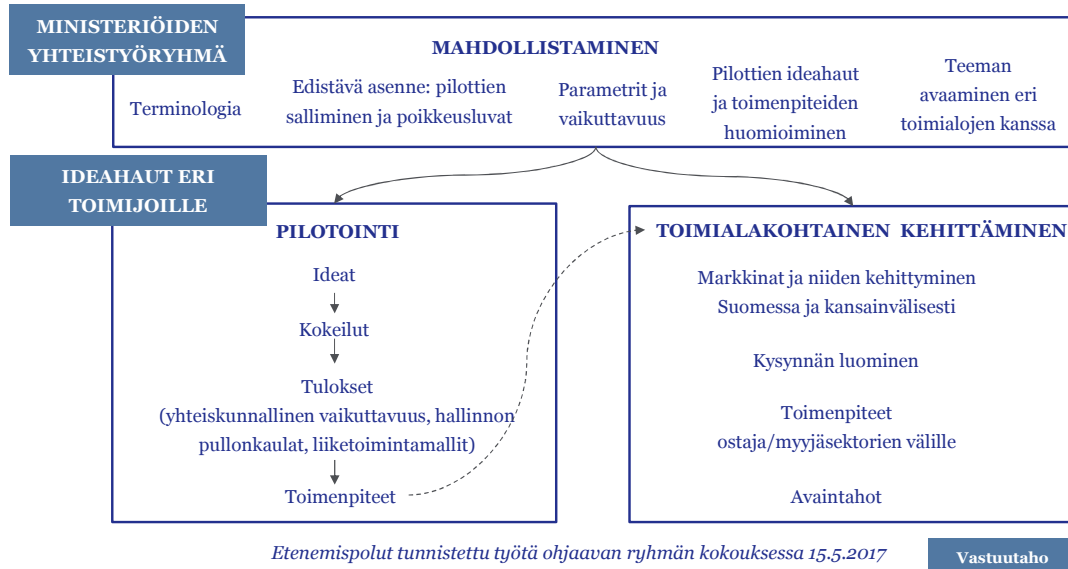
Esiselvitys nykyisestä toimintaympäristöstä ja mahdollisuuksista hyödyntää kompensaatiota eri keinoilla ja kohteissa

Gaia Consulting Oy ja Pellervon taloustutkimus PTT

Tunnistetut etenemispolut

Etenemispoluiksi esiselvityksessä tunnistettiin 1) yhteisen sateenvarjon alla tapahtuva pilotointi ja 2) toimialakohtainen kehittämistyö. Mahdollistavan sateenvarjon vastuutahoksi tunnistettiin ministeriöiden välinen yhteistyöryhmä (YM, MMM, TEM, LVM, VM). Pilotoinnista vastaisivat pilotteja toteuttavat tahot (ostajat ja myyjät) ja toimialakohtaisesta kehittämisestä ainakin toimialajärjestöt ja yhteenliittymät (esim. EK, MTK, Metsäteollisuus ry). Vastuutahojen lisäksi työhön tarvitaan eri viranomaisten, tutkijoiden ja kansalaisjärjestöjen osallistumista.

Tunnistetut etenemispolut kompensaatiokentän kehittämiseksi ja selvittämiseksi

Lisätiedot ja yhteyshenkilöt

Liiketoimintajohtaja Mari Saario

Gaia Consulting Oy

mari.saario@gaia.fi

050 421 9999

Johtava asiantuntija Piia Pessala

Gaia Consulting Oy

piia.pessala@gaia.fi

0400 982 042

Metsäekonomisti Matleena Kniivilä

Pellervon taloustutkimus PTT

matleena.kniivila@ptt.fi

040 164 8078